

Česká analytická bibliografie - od vize ke koncepci

Jiří Mika

s využitím materiálů pracovní skupiny
pro analytickou bibliografii
a bibliografické sekce SDRUK ČR

Fantom, chiméra, iluze...?

- Josef Schwarz: *Česká analytická bibliografie – fantom, chiméra nebo iluze?* (Inforum, 2015)
- „Bibliografie českých časopiseckých článků a dalších nesamostatných dokumentů má poměrně dlouhou historii, jaká však bude její budoucnost ve chvíli, kdy národní zpracovatelský systém selhal, odpovědné instituce dávají od věci ruce pryč a na kolbišti zůstává pouze několik posledních donkichotů?“

Budoucnost?

- Analytická bibliografie není ve stadiu klinické smrti, stále se jedná o nezbytný nástroj pro získávání informací o člancích a statích, její význam umocňuje možnost přístupu k plnému textu
- Moderní systém analytické bibliografie by měl umožňovat integraci heterogenních zdrojů vytvářených různými institucemi, významnou platformou pro toto řešení může být Centrální portál knihoven
- Systém české analytické bibliografie musí někdo metodicky koordinovat

Přežitek, nebo moderní služba čtenářům?

- Tamara Pršínová: *Česká (národní?) článková bibliografie – přežitek, nebo moderní služba čtenářům?* (Knihovny současnosti, 2014)
- Historie analytické bibliografie u nás
- Kooperační systém článkové bibliografie
- Zánik oddělení analytického zpracování v Národní knihovně ČR
- Bibliografie k tématu
- Soupis knihoven podílejících se na kooperačním systému

Zrušení bibliografického oddělení v NK – zánik metodického pracoviště

- Po zrušení oddělení analytického zpracování v Národní knihovně (na počátku roku 2011) zaniklo jediné metodické a koordinační pracoviště pro všeobecnou (ne-oborovou) analytickou bibliografii na národní úrovni
- Technickou správu databáze ANL převzalo oddělení souborných katalogů, metodiku formálně odbor doplňování a zpracování fondů Národní knihovny ČR

SDRUK ČR – sekce pro bibliografii

- Sdružuje bibliografy z krajských a některých specializovaných knihoven
- Zaměření hlavně na regionální a oborovou bibliografii
- „Poslední donkichoti“? (J. Schwarz)
- Pracovní skupina pro analytickou bibliografii (říjen 2012)

Analytická bibliografie není ve stadiu klinické smrti

- Analytická bibliografie v krajských knihovnách
 - významná součást jejich odborné činnosti a poskytovaných služeb
- Významné oborové bibliografie, například:
 - Národní lékařská knihovna: Bibliographia medica Čechoslovaca
 - Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.: Bibliografie české literární vědy
 - Historický ústav AV ČR, v. v. i.: Bibliografie dějin Českých zemí

Koncepce české analytické bibliografie

- Názor pracovní skupiny pro analytickou bibliografii (mj. v reakci na požadavek ÚKR)
- Představa o vývoji analytické bibliografie v následujících letech
- Česká analytická bibliografie – nikoli *fantom*, *chiméra* nebo *iluze*, nýbrž odborná činnost, která má *vizi a koncepci*

Koncepce – bod 1

- **Česká analytická bibliografie je součástí české národní bibliografie**
- Knihovní zákon: Národní knihovna ve spolupráci s krajskými a specializovanými knihovnami zpracovává národní bibliografii
- TDKIV: národní bibliografie je „univerzální primární bibliografie registrující veškerou národní tiskovou produkci dané země (státu), vymezená jazykově, územně, provenienčně anebo tematicky (obsahově)“

Koncepce – bod 1

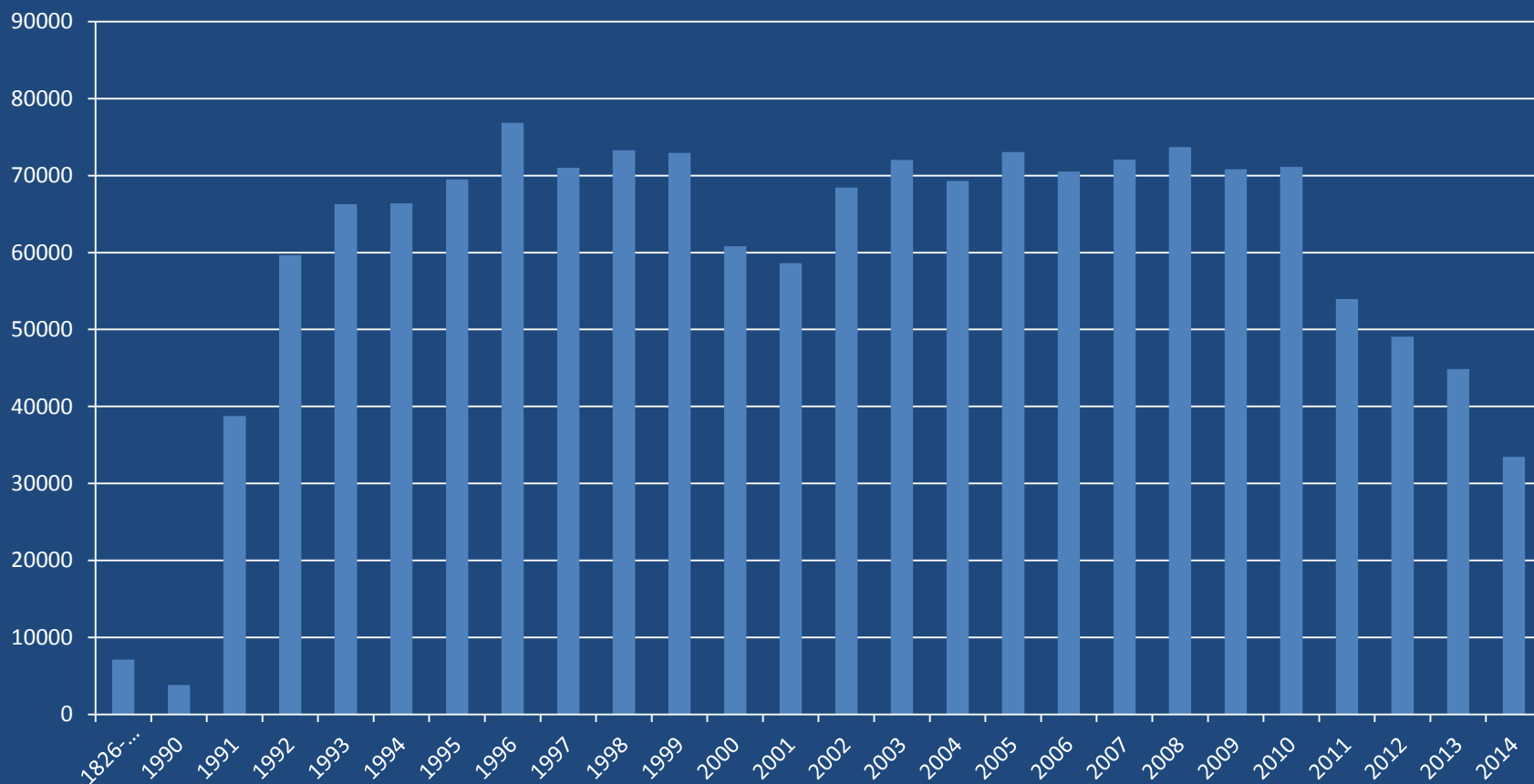
- Edice *České časopisy* (později *Články v českých časopisech*) – soupisy novinových a časopiseckých článků, vycházela od roku 1953 jako zvláštní řada *Bibliografického katalogu ČSR* (doporučení z Mezinárodní konference pro zlepšení bibliografických služeb, UNESCO, Paříž, 1950)
- Analytická bibliografie byla součástí národní bibliografie i v průběhu Kooperačního systému článkové bibliografie, viz např. publikace:
 - ANDĚROVÁ, Ivana et al. *Národní bibliografie: analytický popis: příručka pro zpracovatele*. Praha: Národní knihovna, 1993.

Koncepce – bod 2

- **Soubornou databází pro českou analytickou bibliografii je databáze ANL**
- Databáze *ANL – Výběr článků v českých novinách, časopisech a sbornících* – vytvářena od roku 1992, v současné době obsahuje více než 1,5 milionu záznamů
- Podstatnou část tvoří záznamy článků z novin, časopisů a sborníků vydávaných od roku 1991 do současnosti

Koncepce – bod 2

Počty záznamů v databázi ANL podle roku vydání zdrojového dokumentu

Koncepce – bod 2

- Průzkum o využívání databáze ANL (únor 2015):
 - ANL je využívána v krajských knihovnách, v Národní knihovně ČR a v polovině oslovených městských knihoven
 - Ukončení tvorby ANL by znamenalo nárůst práce při zajišťování informačních služeb, změny pracovních postupů, včetně nutnosti vlastní excerptce
 - Vhodný doplněk k oborovým bibliografiím

Koncepce – bod 2

- Databáze ANL – významný bibliografický zdroj obsahující záznamy článků zpracované za posledních více než 20 let, stejný význam by si měla uchovat i do budoucna
- Hledat nové způsoby jejího doplňování
- Reflektovat aktuální stav v oblasti vydávání tištěných periodických publikací, vzniku elektronických dokumentů a digitalizace knihovních fondů

Koncepce – bod 3

- **Databáze ANL je indexována a zpřístupňována v Centrálním portálu knihoven (CPK)**
- ANL soustřeďuje záznamy z různých zdrojů (ze všeobecné a regionálních a oborových bibliografií) do jediného zdroje
- Ideálně: jediný zdroj, který bude do CPK poskytovat veškeré záznamy článků + bude je trvale archivovat
- Možnost vazeb na další informační zdroje jiného typu (plnotextové databáze aj.)

Koncepce – bod 4

- **Databáze ANL vzniká kooperativním způsobem a integruje bibliografické záznamy ze tří oblastí:**
 - a) z oborových bibliografií**
 - b) z regionálních bibliografií**
 - c) ze všeobecné bibliografie**

Koncepce – bod 4a

- **Oborové bibliografie** – záznamy článků z různých vědních či praktických oborů
- Poskytovateli záznamů jsou bibliografická pracoviště specializovaných knihoven a institucí zaměřených na příslušné obory
- Předpoklady:
 - Zaměření odpovídá české analytické bibliografii
 - Katalogizační a bibliografické standardy
 - Souhlas pracoviště a jeho vedení

Koncepce – bod 4b

- **Regionální bibliografie** – záznamy článků z regionálních nebo i neregionálních zdrojů tematicky zaměřené na určitý region
- Poskytovateli záznamů jsou krajské knihovny, případně základní knihovny ve větších městech
- Předpoklady:
 - Krajské knihovny – navazují na dosavadní praxi
 - Ostatní knihovny: nové (neduplicitní) záznamy, katalogizační a bibliografické standardy, souhlas pracoviště a jeho vedení

Koncepce – bod 4c

- **Všeobecná bibliografie** – záznamy článků z kulturního, společenského a politického života a z oblastí, které nejsou zachyceny oborovými nebo regionálními bibliografiemi
- Poskytovatelem byla do roku 2010 především Národní knihovna ČR, pak krajské knihovny s finanční podporou z programu VISK 9/I
- Koncepce předpokládá opět podíl NK ČR na tvorbě všeobecné bibliografie, ve spolupráci s dalšími knihovnami, případně s podporou VISK

Koncepce – bod 5

- **Za českou analytickou bibliografii a za správu databáze ANL odpovídá ze zákona Národní knihovna ČR**
- Logické vyústění bodu 1 – česká analytická bibliografie je součástí národní bibliografie
- Návaznost na osvědčenou praxi před rokem 2011
- Reakce na současné problémy vyplývající ze skutečnosti, že neexistuje metodické a koordinační pracoviště

Koncepce – bod 5

- Knihovní zákon, § 9, odst. 2b: Národní knihovna ČR „zpracovává národní bibliografii a zabezpečuje koordinaci národního bibliografického systému“
- NK ČR zajišťuje:
 - Metodiku české analytické bibliografie
 - Koordinaci její tvorby
 - Správu a rozvoj jejího hlavního nástroje – databáze ANL
- Metodika propojená s praktickou bibliografickou činností

Koncepce – bod 6

- V závislosti na vývoji informačních technologií a na základě jednání s nositeli autorských práv jsou bibliografické záznamy obohacovány o odkazy na plné texty článků z volných nebo licencovaných zdrojů
- V databázi ANL existují již nyní odkazy na plné texty článků
- Tuto funkci ANL dále rozvíjet – téma pro metodické a koordinačním pracoviště (možnost navázat na předchozí projekty)

Koncepce – bod 7

- Česká analytická bibliografie bude financována ze státního rozpočtu, z rozpočtů územně samosprávných celků a z dalších veřejných zdrojů
- Prostředky ze státního rozpočtu – metodika, koordinace bibliografického systému, provoz a rozvoj databáze ANL, vazby na plné texty článků, tvorba všeobecné analytické bibliografie (Národní knihovna ČR, případně VISK)

Koncepce – bod 7

- Finanční prostředky z rozpočtů územně správních celků – zpracování regionální bibliografie (krajské knihovny)
- Finanční prostředky od zřizovatelů odborných bibliografických pracovišť – zpracování oborových bibliografií

ANL – služba, která se vyplatí

- Pro pracovníky referenčních služeb je databáze ANL stále nejvhodnější cestou, jak se dostat k článkům a informacím publikovaným primárně v tištěné podobě
- Návrh koncepce – snaha, aby tato cesta neskončila ve slepé uličce
- Služba, kterou ocení nejen knihovníci, ale především samotní uživatelé (ŘEHÁK, Tomáš et al. *Neocenitelné služby knihovny a jak je ocenit*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013)

Děkuji za pozornost!

Jiří Mika, mika@svkkl.cz
Středočeská vědecká knihovna v Kladně